

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 2

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
књ. LXXVIII, св. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Реметић, др Јелица Стојановић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора

др Владан Јовановић

Рецензенти

др Милан Ајџановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Миливој Алановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Wayles Browne (Cornell University, USA), др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Јасна Влајић-Поповић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ана Вујовић (Учитељски факултет, Београд), др Sanja Vulić (Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu), др Наташа Вуловић-Емонс (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јасмина Грковић-Мејџор (САНУ, Београд), др Дара Дамљановић (Филозофски факултет, Београд), др Милорад Дешић (Филолошки факултет, Београд), др Наташа Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), др Сања Ђуровић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Душанка Звекић-Душановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Andrea Zorka Kinda-Berlaković (Institut für Slawistik, Wien), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет, Београд), др Часлав Копривица (Факултет политичких наука, Београд), др Веселинка Лаброска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопље), др Ивана Лазић-Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Александар Лома (САНУ, Београд), др Весна Ломпар (Филолошки факултет, Београд), др Александар Лукашанец (НАН, Минск), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Марјан Марковић (МАНУ, Скопље), др Александар Милановић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Биљана Мишић-Илић (Филозофски факултет, Ниш), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Ваца Павковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Слободан Павловић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Наталија Панић Церовски (Филолошки факултет, Београд), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Слободан Реметић (АНУРС, Бања Лука), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ, Београд), др Далибор Соколовић (Филолошки факултет, Београд), др Jan Sokółowski (Uniwersytet Wrocławski), др Вања Станишић (Филолошки факултет, Београд), др Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јелица Стојановић (Филозофски факултет, Никшић), др Срето Танасић (АНУРС, Бања Лука), др Станислава Тофоска (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопље), др Анатолиј Аркадьевич Турилов (Институт славяноведения, Москва), др Ирена Цветковић-Теофиловић (Филозофски факултет, Ниш), др Јован Чудомировић (Филолошки факултет, Београд), др Гордана Штрбац (Филозофски факултет, Нови Сад)

Израду и штампање финансирао је

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 22. 11. 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура

мр Дивна Продановић, др Милена Јакић Шимшић, др Јелена Јанковић, др Јована Јовановић,
др Наташа Миланов, др Ана Миленковић, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет,
др Сандра Савић, др Милица Стојановић, др Бојана Тодић-Санковић, др Драгана Цвијовић

Коректура шексцова на руском
Стефан Милошевић

Коректура шексцова на енглеском
др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Миро Вуксановић: Научник Предраг Пипер	17
Људмила Поповић и Ксенија Кончаревић: Биографија академика Предрага Пипера	21
Ана Голубовић: Библиографија академика Предрага Пипера	25

Студије и расправе

Митра М. Релјић: Етика научника и професора Предрага Пипера	69
Митра М. Релич: Этика ученого и профессора Предрага Пипера	82
Mitra M. Reljić: The Ethics of the Scholar and Professor Predrag Piper	83
Ксенија Ј. Кончаревић: Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера	85
Ксения Е. Кончаревич: История сербской лингвистической русистики в трудах академика Предрага Пипера	99
Ksenija J. Končarević: History of Serbian Linguistic Russian Studies in the Opus of Academician Predrag Piper	100
Здравко М. Бабић: О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера	101
Здравко М. Бабић: О типологических исследованиях сербского и других славянских языков академика Предрага Пипера	113
Zdravko M. Babić: On Typological Investigations of Serbian and Other Slavic Languages by Academician Predrag Piper	113
Александар М. Милановић: Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе	115
Александар М. Миланович: Предраг Пипер как толкователь славяносербской эпохи	129
Aleksandar M. Milanović: Predrag Piper as an Interpreter of the Slavonic Serbian Age	130
Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић: Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера	131
Райна М. Драгичевич, Милош В. Утвич: Лексикологический вклад в грамматику границы Предрага Пипера	145
Rajna M. Dragičević, Miloš V. Utvić: Lexicological Contribution to the Grammar of the Border of Predrag Piper	146

Јасмина М. Грковић-Мејџор: О пореклу оптативне употребе глаголског придева на <i>-л</i>	147
Јасмина М. Гркович-Мейџор: О происхождении оптативного употребления причастия на <i>-л</i>	157
Jasmina M. Grković-Major: On the Origin of the Optative Use of the Verbal Adjective in <i>-l</i>	158
Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> во македонскиот и полскиот јазик	159
Марјан Д. Марковић и Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација у прасловенском корену <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> у македонском и полском језику	172
Marjan D. Markovikj, Zuzana V. Topolinjska: Formal and Semantic Derivation of the Proto-Slavic Verbal Root <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> in the Macedonian and Polish Languages	173
Виктор Д. Савић: О проблему формирања ћириличкога писма. Неколика прилога	175
Виктор Д. Савич: О проблеме формирования кириллицы. Несколько заметок	203
Viktor D. Savić: On the Issue of the Formation of the Cyrillic Alphabet: Some Observations	204
Александар Б. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: <i>близница</i>	207
Александар Б. Лома: Из древнесербской металлургической терминологии: <i>близница</i>	219
Aleksandar B. Loma: On Old Serbian Metallurgical Terms: <i>bliznica</i>	220
Слободан Ј. Павловић: Допунска псеудокоординација у старосрпском језику	221
Слободан Ј. Павлович: Дополнительное псевдосочинение в древнесербском языке	238
Slobodan J. Pavlović: Complement Pseudo-Coordination in Old Serbian	239
Марта Ж. Бјелетић: Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима (суфикс <i>-ије</i>)	241
Марта Ж. Белетич: Церковнославянские словообразовательные элементы в сербских народных говорах (суфикс <i>-ије</i>)	252
Marta Ž. Bjeletić: Church Slavonic Word-Formation Elements in Serbian Vernaculars (the Suffix <i>-ije</i>)	253
Снежана М. Петровић: Две ране турске позајмљенице у словенским језицима – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	255
Снежана М. Петровић: Два ранних тюркских заимствований в славянских языках – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	268
Snežana M. Petrović: Two Early Turkic Loanwords in the Slavic Languages – <i>jarak</i> and <i>jaruga</i>	268

Јелена М. Стошић: Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености	269
Елена М. Стошич: Распространение пространственных местоимений в сербской письменности	285
Jelena M. Stošić: Distribution of Spatial Demonstratives in Serbian Literacy	286
Исидора Г. Бјелаковић: Језик рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла у Араду (1728–1752) – фонолошке особине	287
Исидора Г. Бјелакович: Язык дневника учета храма святых апостолов Петра и Павла в Араде (1728–1752 гг.) – фонологические характеристики	300
Isidora G. Bjelaković: The Language of the Accounting Ledger Journal of the Church of the Holy Apostles Peter and Paul in Arad (1728–1752) – Phonological Features	301
Најда И. Иванова: Из историје српске филологије 19. века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	303
Најда И. Иванова: Из истории сербской филологии XIX века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	315
Najda I. Ivanova: On the History of the Nineteenth-Century Serbian Philology. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) by Dimitrije Tirol	315

Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицмил-Реметић: О употреби предлога <i>за</i> у говору источнобосанских Ера	317
Слободан Н. Реметић и Радојка Б. Цицмил-Реметић: К вопросу об употреблении предлога <i>за</i> в говоре восточнобоснийских Эров	328
Slobodan N. Remetić, Radojka B. Cicmil-Remetić: On the Use of Preposition <i>za</i> in the Vernacular of Eras from Eastern Bosnia	329
Софија Р. Милорадовић: Граматикализација и полифункционалност предлога <i>за</i> у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима	331
Софија Р. Милорадович: Грамматализованость и полифункциональность предлога <i>за</i> в призренско-тимокском и косово-ресавском диалектах	352
Sofija R. Miloradović: Grammaticalization and Polyfunctionality of the Preposition <i>ZA</i> in Prizren-Timok and Kosovo-Resava Vernaculars	353
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор – споредба со горноморавскиот говор	355
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негација у вратничком и скопскоцрногорском говору – у поређењу с горњоморавским говором	366
Veselinka T. Labroska, Stanislav R. Stanković: Negation in the Dialects of Vratnica and Skopska Crna Gora – a Comparison with the Dialect of Gornja Morava	367

Радивоје М. Младеновић: Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора	369
Радивоје М. Младеновић: Предложения с временной клаузой в говоре Призренского Подгора	381
Radivoje M. Mladenović: Sentences which Contain Temporal Clauses in the Vernacular of the Prizren Podgor	382
Motoki Y. Nomachi: On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian	383
Мотоки Ј. Номачи: О употреби локатива и акузатива без предлога у језику градишћанских Хрвата	407
Мотоки Ј. Номачи: Об употреблении предложных и винительных падежей без предлогов в языке Хорватов в Градишке	408

Борис Ју. Норман: Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа (<i>Одни бабы живем</i>)	409
Борис Ј. Норман: Именски субјекат при глаголском предикату у првом лицу множине (<i>Одни бабы живем</i>)	420
Boris Ju. Norman: Nominal Subject with a Verb Predicate in the 1 st Person Plural (Russian <i>Odni baby zhivem</i>)	421
Victor A. Friedman: <i>Neka</i> : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian	423
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : како се македонски језик разликује и од бугарског, и од некадашњег српскохрватског	427
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : чем македонский язык отличается от болгарского и от бывшего сербохорватского	428
Твртко Т. Прћић: И скраћенице и речи: акроними у српском језику	429
Твртко Т. Прћич: И аббревиатуры, и слова: акронимы в сербском языке	465
Tvrtko T. Prčić: Abbreviations and Words at the Same Time: Acronyms in Serbian	466
Срето З. Танасић: Дијалoшкa цитација као вид туђег говора	467
Срето З. Танасич: Диалогическая цитатность как вид чужой речи	481
Sreto Z. Tanasić: Dialogic Citation as an Aspect of Other People's Speech	481
Мирослав Б. Николић: Лексема <i>пар</i> као квантификатор у српском језику	483
Мирослав Б. Николич: Лексема <i>ПАР</i> как квантификатор в сербском языке	495
Miroslav B. Nikolić: Lexeme <i>PAR</i> as a Quantifier in the Serbian Language	496

Душка Б. Кликовац: О речничкој обради заменичких речи (на примеру показних заменица <i>оволики, њолики</i> и <i>онолики</i>) . . .	497
Душка Б. Кликовац: Об отражении в словаре местоименных слов (на примере указательных местоимений <i>оволики, толики, онолики</i>)	515
Duška B. Klikovac: On the Lexicographic Treatment of Pronominal Words (Exemplified by Serbian Demonstrative Pronouns <i>ovoliki, toliki</i> and <i>onoliki</i>)	516
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик	517
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксални творбени модели основних глагола кретања у македонском језику	529
Stanislava-Stasha Tofoska: Derivational Models with Prefixes in Macedonian Verbs of Motion	529
Људмила В. Поповић: Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима	531
Људмила В. Поповић: Доминантны и рецесивны варианты языка в свете европейской хартии о региональных языках или языках меньшинств	554
Ljudmila V. Popović: Dominant and Recessive Variants of Language in the Light of the European Charter for Regional or Minority Languages	555
Владислава Ж. Ружић: О финалним реченицама у српском језику	557
Владислава Ж. Ружић: О придаточных предложениях цели в сербском языке	574
Vladislava Ž. Ružić: About Intentional Sentences in the Serbian Language	575
Ивана Н. Антонић: Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику	577
Ивана Н. Антонић: Один тип конденсации временной придаточной в сербском языке	593
Ivana N. Antonić: One Type of Condensation of the Temporal Clause in the Serbian Language	595
Миливој Б. Алановић: Аналитички каузативи: структурна и значењска обележја предикатског израза	597
Миливој Б. Алановић: Аналитические каузативы: структурные и семантические характеристики предикативного выражения	624
Milivoj B. Alanović: Analytical Causatives: Structural and Semantic Characteristics of the Predicate Construction	624

Снежана У. Гудурић: Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика. Основне реченичне структуре у српском и француском језику	625
Снежана У. Гудурић: К вопросу о сравнительном синтаксисе простого предложения в индоевропейских языках. Основные синтаксические конструкции в сербском и французском языках	644
Snežana U. Gudurić: Petite contribution à la syntaxe contrastive de la phrase simple en langues indoeuropéennes. Les structures syntaxiques fondamentales en serbe et en français	645
Билјана Ж. Марич: Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику	647
Билјана Ж. Марич: Маркеры внутренней речи в русском и сербском языках	658
Biljana Ž. Marić: Inner Speech Markers in Russian and Serbian	658
Драгана М. Керкез: О везнику <i>a</i> у савременом руском језику у поређењу са српским	659
Драгана М. Керкез: О союзе <i>a</i> в современном русском языке в сравнении с сербским	673
Dragana M. Kerkez: Russian Conjunction <i>a</i> in Comparison with Serbian	674
Стана С. Ристић: Концепт домовина/отаџбина у контексту асоцијативне граматике	675
Стана С. Ристић: Концепт родина/отечество в контексте ассоциативной грамматики	694
Stana S. Ristić: The Concept of HOMELAND/FATHERLAND in the Context of Associative Grammar	695
Неђо Г. Јошић: Поглед на српску ауторску лексикографију	697
Неђо Г. Јошић: Взгляд на сербскую авторскую лексикографию	709
Neđo G. Jošić: A View of Serbian Authored Lexicography	710
Марија Ј. Стефановић: Ка опису концепта <i>вредносӣ</i> у српском језику	711
Марија Ј. Стефановић: К описанию концепта <i>ценность</i> в сербском языке	729
Marija J. Stefanović: Towards the Description of the Concept of <i>Value</i> in the Serbian Language	730
Владан З. Јовановић: Именица <i>в(и)јенац</i> у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику (из угла српског лексикографског описа)	731
Владан З. Јовановић: Существительное <i>в(и)јенец</i> в выражениях с христианским компонентом значения в сербском языке (с точки зрения сербского лексикографического описания)	745
Vladan Z. Jovanović: Noun <i>в(и)јенац</i> in Phrases with Christian Meaning Component in the Serbian Language (from the Viewpoint of Lexicographic Description)	746

Марина М. Николић: Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида	747
Марина М. Николич: Лексика со значением времени и пространства в сербском публичном дискурсе во время пандемии ковида	768
Marina M. Nikolić: Spatial and Temporal Vocabulary in Serbian Public Discourse During the COVID Pandemic	769

Хроника

Излагања на представљању књиге: Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић, <i>Нормативна граматика</i> , четврто издање, Нови Сад: Матица српска, 2022, Матица српска, 25. V 2022.	
Градуелност нормативних решења (Јасмина Грковић-Мејџор)	771
Другачија граматичка решења у <i>Нормативној граматици</i> (Весна Ломпар)	776
Четврто издање <i>Нормативне граматице</i> (Рајна Драгићевић)	780

Прикази и критика

Olga Kielak. <i>Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne</i> . Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str. (Ана Самарцић)	785
Дорота Пазио-Влазловская. <i>Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 246 стр. (Ивана Лазић Коњик)	795
<i>Словарь русского языка коронавирусной эпохи</i> . М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю.С. Ридецкая / Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550 с. <i>Русский язык коронавирусной эпохи</i> . Коллективная монография / Ин-т лингв. исслед. РАН; М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю. С. Ридецкая. — СПб.: Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610 с. (Драгана Керкез)	802
Миљивој Алановић. <i>Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења</i> . Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350. (Наташа Киш)	813

- Милош Ковачевић. *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга, Едиција „Књижевна мисао“, 2021, 332 стр. (Милка Николић) 820
- Светлана Слијепчевић Бјеливук. *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 248 стр. (Марина М. Николић) 834

Регистри

- Регистар кључних речи LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 839
- Регистар имена LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 843

Ову књигу „Јужнословенског филолога“ посвећују почившем академику Предрагу Пићеру његови пријатељи, колеге и ученици са захвалношћу и поштовањем.

Gregory T. King

ISSN 0350-185X, – Књ. 78, св. 2 (2022), стр. 147–158

УДК 811.163.41'367.323

811.1/.2(091)

811.163.41:811.1/.2

COBISS.SR-ID 85177097

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2202147G>

Примљено: 1. јуна 2022.

Прихваћено: 9. септембра 2022.

Оригинални научни рад

Јасмина М. Грковић-Мејдор*

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

О ПОРЕКЛУ ОПТАТИВНЕ УПОТРЕБЕ ГЛАГОЛСКОГ ПРИДЕВА НА -Л

У раду се анализира порекло оптативне употребе глаголског придева на -л у српском језику. На основу упореднојезичке анализе података из индоевропских језика закључује се да она није секундарна, настала редукцијом сложених глаголских облика у чијем се саставу данас налази, како се обично тумачи, већ да је реч о архаизму у којем се очувала модална семантика прасловенског глаголског придева на *-l-.

Кључне речи: глаголски придев на -л, оптатив, праиндоевропски, прасловенски, српски.

1. Граматички статус и порекло глаголског придева на -л с модалним значењем у српско(хрватско)м језику, у исказима типа *Живели!*, *Добро дошли!*, *Проклеј био!* и сл., неретко су привлачили пажњу лингвиста. А. Белић га сматра крњим перфектом у неиндикативној, модалној употреби (1998: 238), а исто мишљење износи и М. Стевановић (1969: 600). И. Грицкат на почетку своје студије о перфекту без помоћног глагола приступа опрезно: „Напомињем да перфекат без помоћног глагола нисам назвала скраћеним или ‘крњим’ перфектом, иако је овај други назив у науци доста уобичајен. Нисам желела да прејудицирам ма какво лингвистичко решење, тј. да самим именом појаве искажем свој одговор на питање о томе да ли је перфекат скраћен, окрњен или је у оним значењима која се за њега везују одувек био без помоћног глагола у српскохрватском језику“ (1954: 1–2), да би потом, следећи Белића, закључила да су „оптативна и концесивна категорија добиле свој данашњи облик од право перфекта,

* jgrkovicns@gmail.com

преко неиндикативне, и то модалне употребе његове“ (1954: 152–153). Т. Маретић га сматра посебним глаголским начином: „оптатив или жељни начин зове се активни партицип кад сам собом, без икакве друге ријечи, значи жељу“, закључујући да је настао од потенцијала (кондиционала) (1963: 663, 665). П. Пипер такође пише о оптативу као посебном глаголском начину, функционално блиском императиву и потенцијалу, при чему истиче да се реченице са оптативом „обично употребљавају у ситуационо врло специфичним говорним жанровима усменог изражавања, односно у жанровима усмене књижевности, углавном као мале фолклорне форме или у њиховом саставу, и да су због тога такве реченице и експресивно-стилски и функционално-стилски маркиране“ (2014: 126)¹ и, позивајући се на Д. Поповића (1968), износи да је оптатив настао од потенцијала. Додајмо и да га А. Мусић објашњава као резултат редукције структуре са предикативним партиципом на *-л* у погодбеној реченици, где се главна реченица (која се подразумева) не изриче (Musić 1899: 68). Заједничко свим наведеним тумачењима јесте да сматрају оптативну употребу глаголског придева на *-л* секундарном.

Циљ овога прилога јесте да покуша да осветли порекло оптативне функције глаголског придева на **-л-* у светлу компаративнојезичких података и, из угла историјске лингвистике, предложи другачије тумачење.

2. Формант **-л-* је праиндоевропског порекла (MEILLET 1908: 235–236) и служио је за образовање различитих форми. Како је већ рана индоевропеистика запазила, од њега (и његових варијанти) граде се у индоевропским језицима придеви и именице различите семантике,² и од номиналних и од вербалних основа. Њихова семантичка разубојеност (*nomina agentis*, *nomina instrumenti*, *nomina acti*, деминутиви, експресиви итд.) потврђује да је реч о веома старом форманту, будући да свако граматикизовано средство временом шири опсег своје употребе. За реконструкцију развоја раних типова индоевропске номиналне творбе илустративни су подаци из хетитског, као најстаријег посведоченог индоевропског језика. Према HOFFNER, Melchert 2008: 55, у хетитском се помоћу суфикса *-ala-* граде придеви од именица, а супстантивизација ових придева довела је до продуктивне употребе форманта *-ala-* за грађење агентивних именица од других именица: *karimnala-* ‘слуга у храму’ < *karimn-* ‘храм’, што је даље водило настанку deverбалива: *gangala-* ‘вага’ < *gank-* ‘вагати, мерити’, ^{LÜ}*tarweškala-* ‘плесач’ < имперфективни облик глагола *tarwāi-* ‘плесати’, а посведочен је и придев од прилога:

¹ Исти став налазимо и у ПИПЕР, Клајн 2013: 183–184.

² Детаљан преглед по језицима даје се у BRUGMANN 1906: 360–378, такође и у SOLTA 1970. На семантичку хетерогеност ових творби указао је у новije време И. Игартуа (IGARTUA 2014: 306–306).

tuwala- ‘далек, удаљен’ < *tuwa* ‘далеко’. Одговарајући придеви постоје и у другим индоевропским језицима, често с резултативним значењем: гот. *fūls* ‘труо’ < пие. **pū-* ‘трнути, смрдети’ (LEHMANN 1986: 131), грч. στρεβλός ‘савијен’ < στρέφω ‘савијати’, τυφλός ‘слеп; невидљив’ < τύφω ‘димити’, лат. *tremulus* ‘који дрхти; уздрхтао’ < *tremo* ‘дрхтати’ итд.

Пажњу ваља скренути и на то да овако образовани придеви имају каткад модалну значењску нијансу: хет. хапакси *dalugnula* ‘који се могу продужити’, *barganula* ‘који се могу учинити вишим’ (PEDERSEN 1947: 63),³ гот. *sakuls* ‘свадљив’ < *sakan* ‘свађати се’ (LEHMANN 1986: 293), стјерм. *sireli* ‘који може бити вољен’ (MEILLET 1936: 128), грч. φειδωλός ‘штедљив’ < φείδομαι ‘штедети’, лат. *credulus* ‘коме се може веровати’ < *credo* ‘веровати’, *facilis* ‘који се може урадити, лак’ < *facio* ‘радити’ итд.

Формант *-l- јавља се и у глаголском систему индоевропских језика. У класичном јерменском помоћу њега се образује инфинитив на -l-, као и партицип на -eal, који се гради, као и у прасловенском, од аористне (инфинитивне) основе и служи и за образовање перифрастичног перфекта с глаголом ‘бити’ (MEILLET 1936: 127–129).⁴ С истим формантом граде се и модални герунди у тохарском А (-l-) и тохарском Б (-lye-, -lle-), од којих Герунд 1 означава радњу која се мора или, у негираним конструкцијама, не сме извршити, а Герунд 2 радњу која се може извршити (ТОПОРОВ 1984: 81; ADAMS 2015: 131–132). На основу анализе одговарајућих индоевропских облика образованих помоћу *-l-, Г. Р. Золта закључује да су они изворно имали дезидеративну функцију (SOLTA 1970: 84). Хетитске облике типа *iyallu*, тзв. императив 1. л. јд., Е. Бенвенист, сматрајући да је императив за 1. л. контрадикторан појам, тумачи као трагове „волунтатива“ или „оптатива“. Притом, он указује и на балтске паралеле, нпр. старолитавски императив *esle* ‘esto’ од корена **es-* ‘постојати’, пруски оптатив-потенцијал на -*lai* (*boūlai*) и сл., уз констатацију да симетрија ових форми и њихових функција упућује на то да хетитски и балтски чувају морфолошки траг дубоке древности (BENVENISTE 1962: 19–20). Слично Бенвенисту и Золти, В. В. Иванов закључује да је реч о праиндоевропском архаизму, те да је од две посведочене функције овога форманта у индоевропским језицима, временске и модалне, старија друга (1981а: 91; 1981б: 222). Анализирајући балтску адвербијалну партикулу **lai* на индоевропском фону, чијом паралелом сматра прасл. **li*, *le*, *lě* (стсл. *кљѣ*, рус. *ли кто, если* < **jestъ li*, с-х. *докле* < **do-kъ-lě* / **do-ko-lě* итд.), В. Н. Топоров (1984) истиче примарну модалну функцију овога

³ Постоје и другачија тумачења, в. нпр. KLOECKHORST 2008 : 636.

⁴ Иако јерменски перфекат формално одговара прасловенском, разликују се интранзитивна (са субјектом у номинативу) и транзитивна (са субјектом у генитиву) конструкција (BENVENISTE 1966: 180–181; в. детаљније у LYONNET 1933).

форманта. Разнообразност облика у којима се појављује тумачи тиме да је елементат *-l- у раном праиндоевропском био нека врста партикуле која временом, са грађењем флексије, добија статус морфолошке грамеме. Каква би тачно примарна функција ове партикуле била тешко је процени-ти, али је упутно поређење са праиндоевропским форматном *s, који је с развојем видског у временски систем и рађањем флексије у једној групи индоевропских језика постао део глаголских времена (футура, аориста), а у другима формант глаголских начина, захваљујући томе што је био маркер не-садашње радње (ГАМКРЕЛИДЗЕ, ИВАНОВ 1984: I: 389).⁵

Још један детаљ указује на то да је заиста реч о архаизму: јерменски партицип није маркиран у погледу глаголског стања, нпр. *sireal* ‘заволевши; вољен’ (MEILLET 1936: 128), а исти је случај с тохарским герундима (ADAMS 2015: 131–132), што би значило да су образовани у време док синтаксичка транзитивност није била развијена (в. ГРКОВИЋ-МЕЛДОР 2013: 8–32). Такође, дубоку праиндоевропску старину форманта *-l- открива и чињеница да се он појављује и у номиналним и у вербалним морфолошким категоријама индоевропских језика, што упућује на то да је везан за епоху када морфолошке категорије какве се реконструишу за касни праиндоевропски нису постојале.⁶

3. У прасловенском је облик на *-l- доживео експанзију у образовању глаголских придева, док се деноминативи попут **okrogľь* ‘округао’ < **krqg-* ‘круг’ срећу спорадично. Они су најпре грађени само од непрелазних глагола, махом глагола стања, и по своме значењу махом су резултативи: *стел. нзгннлѣ* ‘изгњео’ < **gniti* ‘гњити’, *кысклѣ* ‘кисео’ < **kysēti* ‘бити/постајати кисео’, *зърѣлѣ* ‘зрео’ < **zbrēti* ‘зрети’ итд.⁷). Овај тип творбе секундарно се ширио и на прелазне глаголе (VAILLANT 1966: 86). Придевска природа ових форми⁸ види се и у томе што су служили као основа за грађење именица, попут *nomina agentis*. У старословенском су посведочене: *ошьльць / отъшьльць* ‘анакорит, пустињак’, *пришьльць* ‘дошљак, странац’ (ЦЕЈТЛИН 1977: 119; ЕФИМОВА 2006: 79), А. Вајан предочава мањи број примера из словенских језика (VAILLANT 1966:

⁵ Детаљније в. у ГРКОВИЋ-МЕЛДОР 2013: 142.

⁶ О могућем типолошком развоју праиндоевропског в. ГРКОВИЋ-МЕЛДОР 2013: 206–2018.

⁷ У словенском језицима различитог су степена продуктивности. У руском су се градили само од неких непрелазних глагола (ПОТЕБНЯ 1874: 138), а у савременом (стандардном) српском језику „по правилу радни придев сваког свршеног непрелазног глагола медијалног по роду ... може да се употреби у функцији обичног придева“ (СТЕВАНОВИЋ 1969: 696).

⁸ Постојала су и супротна мишљења, да су ово у прасловенском агентивне именице, тако нпр. А. Белић (2000: 432–433). Но, и Р. Вечерка наглашава да то није прихватљиво, те да је реч о глаголским придевима (ВЕЧЕРКА 1993: 86).

83–84), а овоме бисмо могли додати као илустрацију и неколико потврда из старосрпског: владальць ‘управитељ’, поѣгльць ‘бегунац’, пришьльць ‘дошљак’, прѣгльць ‘пребеглица’ (РКСС).

Као и у другим индоевропским језицима, и у словенским налазимо трагове ових придева с модалним значењем. А. Потевња наводи примере попут пољ. *dościgły* ‘схватљив, разумљив’, чеш. *nestihlý* ‘несхватљив, неразумљив’, рус. *жилой* ‘који је за обитавање, у којем се може обитавати’ (Потевња 1874: 143–144). Овде би спадали и српски примери *неугасли* ‘неугасив’, *неумрли* ‘који не умире, који вечно траје, бесмртан, вечан’ (РМС 3: 773, 776), тј. ‘који не може да умре’.

Током прасловенске епохе глаголски придеви на *-l- постају део глаголског система, улазећи у састав сложених прошлих времена и начина: перфекта (након системског губљења праиндоевропског перфекта) и плусквамперфекта, те потенцијала, а потом, у историји засебних словенских језика, и футура 1 и футура 2.

Траг модалне функције облика на *-l- уочљив је у историји словенског перфекта. Према А. Потевњи, словенски перфекат је најпре неграматикализован синтагматски спој презента и облика на *-l-, који временом даје перфекат, при чему је нова конструкција -лѣ *ѣсмь*, како је показао на примерима из Лаврентијевске хронике, означавала прошлу радњу у односу према садашњој, и тек од XIV века перфекат добија деиктички карактер (Потевња 1874: 166). И. К. Буњина запажа исту одлику старословенског перфекта (при чему је често помињана резултативност перфекта само један вид овога односа) (Бунина 1959: 74–76). Трагове налазимо и у староруским документима на брезовој кори (ARKADIEV, Wiemer 2020: 171). И у старосрпском је перфекат имао специфичну, „интерпретативну природу“ све до XIV столећа, када постаје еквивалентан аористу (Николић 2021: 46–51). Словенски перфекат је, дакле, изворно аргументативни а не просто наративни облик, чиме је био маркиран у односу на аорист, то је релационо глаголско време којим говорник представља прошлу радњу као релевантну за садашњи тренутак.⁹ Другим речима, он њиме имплицитно износи свој *став* према исказаној радњи/стању, у чему се рефлектује изворна модалност облика на *-l-. У процесу изградње система глаголских времена перфекат је постепено губио своју модалну нијансу, граматикализујући се у деиктичку категорију,¹⁰ што је отворило врата његовом ширењу. На модални карактер форме на *-l- упућује и то што је, након категоријалне промене у прасловенском којом је праин-

⁹ У општелингвистичким студијама које се баве перфектом као глаголским временом ово се назива *current relevance* (Сомриг 1985: 25ff). В. и ДАНЛ, Hedin 2000: 392; ВУВЕЕ, Dahl 1989: 67.

¹⁰ Граматикализација перфекта и у другим европским језицима подразумева управо губљење везе са садашњом радњом (ДАНЛ, Hedin 2000: 391).

доевропски оптатив постао императив, његово место у систему заузео иновативни потенцијал, у чији састав улази управо овај облик. Такође и чињеница да учествује у образовању сложених футурских облика, неиндикативног карактера.

Иако је граматикализација наведених сложених глаголских облика у прасловенском условила повлачење самостално употребљених облика на *-l, те А. Меје сматра да се они у прасловенском нису употребљавали самостално у предикативној функцији (MEILLET 1965: 263), историјска грађа словенских језика показује супротно. Овако употребљен облик на *-l јавља се, на пример, у конструкцији двоструког акузатива (односно номинатива у пасивној верзији), архаичном обрасцу наслеђеном из праиндоевропског језика (ДЕСНИЦКАЈА 1984: 81–124): стблр. *нашол ю замрзлую; ихъ ... отъ насъ отпалыхъ зоставовалъ* итд. (БОРКОВСКИЙ 1968: 133),¹¹ стерп. *кто ли се нанке снаомъ товаръ растоварналь, да плати; ф. перперн* (ДЗ III: Рав. 36r), стхрв. *po širinah grada našega klasje pšenično izreslo vidih* (ЗИМА 1887: 333). И. Грицкат наводи да је у оваквим случајевима облик на -l често близак партиципу претерита на -в (1954: 147), што потврђује и варијанта наведеног примера у другим преписима ДЗ, нпр. *кто ли се нагке снаомъ растоварнвъ* (ДЗ II: Студ. 270v).

На словенском терену је одавно позната и самостална употреба овога облика са оптативним значењем, где је у потпуности до изражаја дошао његов модални и предикативни карактер, као што сведоче на почетку излагања наведени српски примери *Живео!*, *Добро дошли!*, *Проклет био!*. А. Потербња наводи источнословенске и српске примере, пре свега из епске поезије и Вукових приповедака (ПОТЕРБНЯ 1874: 143–144), Фр. Миклошич даје потврде из источнословенских језика, чешког и свих јужнословенских језика, понајвише српског (МИКЛОСИЧ 1868–1874: 802–803), а А. Вајан пише о овој појави у бугарском, српском и чешком (VAILLANT 1966: 97). На основу потврда из свих група словенских језика може се претпоставити да је реч о црти прасловенског порекла.

Ако словенски оптатив на *-l- сагледамо у индоевропском контексту, видимо да он и по својој семантици и по форманту којим је грађен у потпуности одговара поменутом старолитавском императиву на -le, пруском оптативу-потенцијалу на -lai и тохарским герундима. Словенско образовање уз то открива и компатибилност модалног маркера *-l- и изворно перфективне, аористне (> инфинитивне) основе. Наиме, како перфективност указује на сагледавање радње као јединствене, потпуне

¹¹ В. И. Борковски наглашава да је у оваквим примерима форма на -l некадашњи „активни партицип“.

целине (в. SOMPIE 1976: 16–24), његова импликатура је не-садашњост, тј. прошлост, будућност или *irrealis*.¹²

4. У светлу претходно реченог, сматрамо да оптатив типа *Живели!* није секундарно перфекатско образовање већ архаизам дубоке старине, о чему недвосмислено сведоче паралеле из старих индоевропских језика. Изворно модална вербално-номинална форма на *-l- у прасловенском се развијала, с једне стране, у праве придеве (махом резултативе али и придеве с модалном нијансом), док је, с друге, постајала део сложених глаголских облика у домену не-садашњости, чија граматикализација траје кроз историју словенских језика. Самостални модални облик на *-l- сачувао се само у оптативној функцији.

Чињеница да је овај облик функционално и контекстуално ограничен и стилски маркиран говори у прилог томе да је реч о архаизму. И то није ништа необично. Током поступне језичке промене стари модел се постепено потискује на периферију система где, уколико се у потпуности не изгуби, постаје маркиран (HAVRÁNEK 1958: 79–80), резервисан за ограничене домене језичке употребе. Овакви архаизми се по правилу чувају у специфичној језичкој грађи, опстају као окамењена средства, у формулаичним исказима, изрекама, клетвама, пословицама, идиомима и сл. (Грковић-Мелџор 2013: 172). Савремени синхрони систем је у том смислу слојевит: појаве које одступају од канонских синхроних образаца сведоче или о иновацији која продире или о моделу који је у неком претходном синхронном пресеку био канонски, што открива упоредно-историјска анализа. Стога је за тумачење атипичних језичких образаца у савременом систему неопходан и увид у историју језика.

Цитирана литература

- Белић, Александар. *Општа лингвистика*. Изабрана дела Александра Белића, I. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1998.
 [BELIĆ, Aleksandar. *Opšta lingvistika*. Izabrana dela Aleksandra Belića, I. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1998]
- Белић, Александар. *Упоредна словенска лингвистика / 1*. Изабрана дела Александра Белића, VII. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.
 [BELIĆ, Aleksandar. *Uporedna slovenska lingvistika / 1*. Izabrana dela Aleksandra Belića, VII. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2000]

¹² На везу не-садашњости и модалности први је, колико нам је познато, указао још Ф. Боп (BOPP 1859: 739), тумачећи употребу авестијског имперфекта и претерита у функцији конјунктива презента: прошло време је, како пише Боп, као негација садашњости адаптирано да означи конјунктив, који је такође лишен реалности („der Wirklichkeit entbehrenden Conjunctiv“). О односу аспекта и модалности в. нпр. АВРАНАМ 2008.

- БОРКОВСКИЙ, В. И. (ред.). *Сравнительно-исторический синтаксис восточно-славянских языков. Члены предложения*. Москва: Наука, 1968.
- [BORKOVSKI, V. I. (red.). *Sravnitel'noistoricheskij sintaksis vostochnoslavânskikh âzykov. Chleny predlozheniâ*. Moskva: Nauka, 1968]
- БУНИНА, И. К. *Система времен старославянского глагола*. Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1959.
- [BUNINA, I. K. *Sistema vremen staroslavânskogo glagola*. Moskva: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, 1959]
- ГАМКРЕЛИДЗЕ, Т. В., Вяч. Вс. Иванов. *Индоевропейский язык и индоевропейцы, I–II*. Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984.
- [GAMKRELIDZE, T. V., Vâč. Vs. Ivanov. *Indoevropskij âzyk i indoevropcejsy, I–II*. Tbilisi: Izdatel'stvo Tbilisskogo universiteta, 1984]
- ГРИЦКАТ, Ирена. *О ѿperfekтѹ без ѿмоћног глагола у срѣскохрватском језику и сродним синѿаксичким ѿјавама*. Београд: Научна књига, 1954.
- [GRICKAT, Irena. *O perfektu bez pomoćnog glagola u srpskohrvatskom jeziku i srodnim sintaksičkim pojavama*. Beograd: Naučna knjiga, 1954]
- ГРКОВИЋ-МЕЈДЖОР, Јасмина. *Историјска лингвистика. Когнитивно-типолошке студије*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књиѿарница Зорана Стојановића, 2013.
- [GRKOVIĆ-MEJĐOR, Jasmina. *Istorijska lingvistika. Kognitivno-tipološke studije*. Sremski Karlovcî – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2013]
- ДЕСНИЦКАЯ, А. В. *Сравнительное языкознание и история языков*. Ленинград: Наука, 1984.
- [DESNIČKAĀ, A. V. *Sravnitel'noe âzykoznanie i istoriâ âzykov*. Leningrad: Nauka, 1984]
- ДЗ II: *Законик цара Стефана Душана. Студенички, Хиландарски, Ходошки и Бистрички рукопис*. Београд: САНУ, 1981.
- [DZ II: *Zakonik cara Stefana Dušana. Studenički, Hilandarski, Hodoški i Bistrički rukopis*. Beograd: SANU, 1981]
- ДЗ III: *Законик цара Сѣефана Душана. Барањски, Призренски, Шишатовачки, Раковачки, Раванички и Софијски рукопис*. Београд: САНУ, 1997.
- [DZ III: *Zakonik cara Stefana Dušana. Baranjski, Prizrenski, Šišatovački, Rakovački, Ravanički i Sofijski rukopis*. Beograd: SANU, 1997]
- ЕФИМОВА, В. С. *Старославянскя словообразовательная морфемика*. Москва: Институт славяноведения РАН, 2006.
- [EFIMOVA, V. S. *Staroslavânskâ slovoobrazovatel'naâ morfemika*. Moskva: Institut slavânovedeniâ RAN, 2006]
- ИВАНОВ, Вяч. Вс. „Происхождение славянских глагольных форм на -l“. *Советское славяноведение* 6 (1981a): с. 91–102.
- [IVANOV, Vâč. Vs. „Proishoždenie slavânskikh glagol'nyh form na -l“. *Sovetskoe slavânovedenie* 6 (1981a): s. 91–102]
- ИВАНОВ, Вяч. Вс. *Славянский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки*. Москва: Наука, 1981a.
- [IVANOV, Vâč. Vs. *Slavânskij, baltijskij i rannebalkanskij glagol. Indoevropskie istoki*. Moskva: Nauka, 1981a]
- НИКОЛИЋ, Лука. „Прошла глаголска времена у старосрпским повељама и писмима од 12. до 14. века“. *Прилози ѿроучавану језика* 52 (2021): стр. 5–65.
- [NIKOLIĆ, Luka. „Prošla glagolska vremena u starosrpskim poveljama i pismima od 12. do 14. veka“. *Prilozi proučavanju jezika* 52 (2021): str. 5–65]

- ПИПЕР, Предраг. „О оптативности у српском језику“. У: *Лингвистичка славистика*. Београд: Славистичко друштво Србије, 2014: стр. 120–144 (први пут објављено у: *Глас САНУ* бр. CDVIII/23, Одељење језика и књижевности САНУ 23 (2007): стр. 73–107).
- [PIPER, Predrag. „О optativnosti u srpskom jeziku“. U: *Lingvistička slavistika*. Beograd: Slavističko društvo Srbije, 2014: str. 120–144 (prvi put objavljeno u: *Glas SANU* br. CDVIII/23, Odeljenje jezika i književnosti SANU 23 (2007): str. 73–107)]
- ПИПЕР, Предраг, Иван Клајн. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
- [PIPER, Predrag, Ivan Klajn. *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2013]
- ПОПОВИЋ, Драгомир С. „Оптативни радни придев: прилог проучавању стилистике глаголских облика“. *Књижевност и језик XV/1* (1968): стр. 15–23.
- [POROVIĆ, Dragomir S. „Optativni radni pridev: prilog proučavanju stilistike glagolskih oblika“. *Književnost i jezik XV/1* (1968): str. 15–23]
- ПОТЕБНЯ, А. *Из записок по русской грамматикѣ. II: Составные члены предложения и ихъ замѣны в русскомъ языкѣ*. Харьковъ: Въ Университетской типографіи, 1874.
- [POTEBNĀ, A. *Из записок по русской грамматикѣ. II: Sostavnye členy predloženiâ i ih" zaměny v russkom" âzykѣ*. Har'kov": V" Universitetskoj tipografii, 1874]
- РКСС: Ћ. Даничић. *Рјечник из књижевних сѣларина српских*, 1–3. У Биограду, 1863–64. Београд: Вук Караџић, 1975.
- [RKSS: Ћ. Daničić. *Rječnik iz književnih starina srpskih*, 1–3. U Biogradu, 1863–64. Beograd: Vuk Karadžić, 1975]
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–III. Нови Сад – Загреб: Матица Српска – Матица хрватска, 1967–1969; IV–VI. Нови Сад: Матица српска, 1969–1976.
- [RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, I–III. Novi Sad – Zagreb: Matica Srpska – Matica hrvatska, 1967–1969; IV–VI. Novi Sad: Matica srpska, 1969–1976]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик. Граматички системи и књижевнојезичка норма, II: Синтакса*. Београд: Научна књига, 1969.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik. Gramatički sistemi i književnojezička norma, II: Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga, 1969]
- ТОПОРОВ, В. Н. „О специфике балт. *lai и его индоевропејских параллелиах: на стьке морфологији и синтаксиса“. *Балто-славјанские исследования 1983*. Москва: Наука, 1984: с. 67–83.
- [TOPOROV, V. N. „O specifikе balt. *lai i ego indoevropskih parallelâh: na styke morfologii i sintaksisa“. *Balto-slavânskie issledovaniâ 1983*. Moskva: Nauka, 1984: s. 67–83]
- ЦЕЈТЛИН, Р. М. *Лексика старославјанског језика*. Москва: Наука, 1977.
- [CEJTLIN, R. M. *Leksika staroslavânskogo âzyka*. Moskva: Nauka, 1977]

*

- АБРАХАМ, Werner. “On the logic of generalizations about cross-linguistic aspect-modality links”. In: Werner Abraham, Elisabeth Leiss (eds.). *Modality–Aspect Interfaces: Implications and Typological Solutions*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2008: pp. 3–13.
- ADAMS, Douglas Q. *Tocharian B: A Grammar of Syntax and Word-Formation*. Innsbruck: Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft, 2015.

- ARKADIEV, Peter, Björn Wiemer. "Perfects in Baltic and Slavic". In: Robert Crellin, Thomas Jügel (eds.). *Perfects in Indo-European Languages and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2020: pp. 123–214.
- BENVENISTE, Émile. *Hittite et indo-européen. Études comparatives*. Paris: Librairie Adrien-Maisonneuve, 1962.
- BENVENISTE, Émile. *Problèmes de linguistique générale I*. Paris: Gallimard, 1966.
- BOPP, Franz. *Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Send, Griechischen, Lateinischen, Litauischen, Altslavischen, Gothischen und Deutschen 2*. Berlin: Ferd. Dümmler's Verlagsbuchhandlung – Paris: Friedrich Klincksieck, 1859.
- BRUGMANN, Karl. *Vergleichende Laut-, Stammbildungs- und Flexionslehre nebst Lehre vom Gebrauch der Wortformen der indogermanischen Sprachen: Lehre von den Wortformen und ihrem Gebrauch, 2/1*. Strassburg: Karl J. Trübner, 1906.
- BYBEE, Joan L., Östen Dahl. "The Creation of Tense and Aspect Systems in the Languages of the World". *Studies in Language* 13/1 (1989): pp. 51–103.
- COMRIE, Bernard. *Aspect. An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: University Press, 1976.
- COMRIE, Bernard. *Tense*. Cambridge: University Press, 1985.
- DAHL, Östen, Eva Hedin. "Current relevance and event reference". In: Östen Dahl (ed.). *Tense and Aspect in the Languages of Europe*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2000: pp. 385–402.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. „Metodická problematika historickosrovnávacího studia syntaxe slovanských jazyků“. *K historickosrovnávacímu studiu slovanských jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958: s. 77–88.
- HOFFNER, Harry A. Jr., H. Craig Melchert. *A Grammar of the Hittite Language, 1: Reference Grammar*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2008.
- IGARTUA, Iván. "The Indo-European Adjectival Class with the Suffix *-lo- and its Development in Slavic". *The Journal of Indo-European Studies* 42/3–4 (2014): pp. 302–331.
- KLOEKHORST, Alwin. *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*. Leiden – Boston: Brill, 2008.
- LEHMANN, Winfred. *A Gothic Etymological Dictionary*. Based on the Third Edition of Vergleichendes Wörterbuch der Gotischen Sprache by Sigmund Feist. With Bibliography Prepared under the Direction of H.-J.J. Hewitt. Leiden: Brill, 1986.
- LYONNET, Stanislas. *Le Parfait en Arménien classique principalement dans la traduction des Évangiles et chez Eznik*. Paris: Champion, 1933.
- MARETIĆ, Tomo. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matka hrvatska, 1963³.
- MEILLET, A. *Introduction à l'étude comparative des langues indoeuropéennes*. Paris: Librairie Hachette, 1908.
- MEILLET, A. *Esquisse d'une grammaire comparée de l'arménien classique*. Vienne: Imprimerie des PP. Mekhitharistes, 1936.
- MEILLET, A. *Le slave commune*. Paris: Librairie Honoré Champion, 1965².
- MIKLOSICH, Fr. *Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1868–1874.
- MUSIC, A. „Rečenice s participom pret. act. II u hrvatskom jeziku“. *Rad JAZU* 140 (1899): str. 59–139.

- PEDERSEN, Holger. „Hittite *dalugnula* and *barganula*“. *Journal of Cuneiform Studies* 1/1 (1947): pp. 60–64.
- SOLTA, Georg R. „Der hethitische Imperativ der 1. Person Singular und das idg. *-l*-Formans als quasi-desideratives Element“. *Indogermanische Forschungen* 75 (1970): s. 44–84.
- VAILLANT, André. *Grammaire comparée des langues slaves. III: Le verbe*. Paris: Éditions Klincksieck, 1966.
- VEČERKA, Radoslav. *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax. II: Die innere Satzstruktur*. Freiburg: Weiher Verlag, 1993.
- ZIMA, Luka. „Nekoje, većinom sintaktične razlike između čakavštine, kajkavštine i štokavštine“. *Djela JAZU* VII (1887): str. 1–343.

Јасмина М. Гркович-Мейджор
Нови-Садски универзитет
Филозофски факултет
Кафедра сербског језика и лингвистике

О ПРОИСХОЖДЕНИИ ОПТАТИВНОГО
УПОТРЕБЛЕНИЯ ПРИЧАСТИЯ НА -Л

Резюме

В статье анализируется происхождение оптативной функции причастия на -л в сербском языке, функционально ограниченной и стилистически маркированной модальной формы, которая, в рамках синхронного анализа, как правило, интерпретируется как вторичная, возникшая вследствие редукции сложных глагольных форм, в состав которых она сегодня входит. Применение диахронного сравнительно-лингвистического анализа показывает, что формант *-l- имеет праиндоевропейское происхождение и встречается в индоевропейских языках как в глагольной, так и в именной системе. Разнообразие форм, в которых встречается, объясняется тем, что элемент *-l- в раннем праиндоевропейском языке являлся своего рода модальной частицей, которая со временем, при построении флексии, приобрела статус морфологической граммемы. Изначально модальная глагольно-именная форма на *-l- в праславянском развивалась, с одной стороны, в настоящие прилагательные (в основном в результативы, а также в прилагательные с модальным оттенком), и в то же время, с другой стороны, становилась частью сложных глагольных форм, относящихся к сфере не-настоящего (перфекта, плюсквамперфекта, потенциала). Самостоятельная модальная форма на *-l- сохранилась только в оптативной функции, как архаизм глубокой древности, чем и объясняется ее маркированность и употребление в специфических контекстах.

Ключевые слова: причастие на -л, оптатив, праиндоевропейский, праславянский, сербский.

Jasmina M. Grković-Major
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of Serbian Language and Linguistics

ON THE ORIGIN OF THE OPTATIVE USE
OF THE VERBAL ADJECTIVE IN *-l*

S u m m a r y

This paper deals with the origin of the optative function of the verbal adjective in *-l* in the Serbian language, a functionally restricted and stylistically marked modal form. Within synchronic analyses, it is usually explained as secondary form: a result of reducing complex verbal forms, whose constituent it represents today. By applying diachronic and comparative linguistic analysis it is shown that the formant **-l-* is of Proto-Indo-European origin, appearing in both verbal and nominal systems of Indo-European languages. The diversity of formations with the element **-l-* is explained by the assumption that in early Proto-Indo-European this element was a kind of modal particle, which in the process of creating inflection became a grammatical morpheme. In Proto-Slavic, the originally modal verbal-nominal form in **-l-* developed in two ways: on the one hand, it produced adjectives (mostly resultatives, but also adjectives with a modal nuance) and, on the other, it became part of complex verbal forms in the domain of non-present (perfect, pluperfect, conditional). The independent modal verbal form in **-l-* was preserved in the optative function as an archaism, which explains its markedness and restricted use in specific contexts.

Keywords: verbal adjective in *-l*, optative, Proto-Indo-European, Proto-Slavic, Serbian.